

Зелінський А.Л.

ВІДНОСИНИ ОКРЕМИХ ЧЛЕНІВ РСАДПЗ І ЛІВАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА ПРИКЛАДІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ КРИЗИ 2021–2022 РР.

Анотація. Арабські країни Перської затоки (зокрема, держави-члени РСАДПЗ) і Ліванську Республіку поєднують тривалі багатопланові зв'язки. Цей стан речей посприяв залагодженню дипломатичної кризи, приводом до якої стали неполіткоректні антисаудівські випадки Дж. Кордахі. Особливо цікавою у контексті цієї кризи видається позиція Катару. Схоже на те, що у Досі намагалися спровокувати погіршення відносин між Ліваном та Саудівською Аравією, ОАЕ, Бахрейном і Кувейтом задля посилення власного впливу у середземноморській республіці.

Ключові слова: РСАДПЗ, Ліван, Дж. Кордахі, хусити, дипломатична криза 2021–2022 рр.

Summary. The Arab countries of the Gulf (in particular, the GCC member states) and the Lebanese Republic are united by long-term multifaceted ties. This state of affairs contributed to the settlement of the diplomatic crisis, which was caused by the politically incorrect anti-Saudi attacks by G. Kordahi. Particularly interesting in the context of this crisis is the position of Qatar. It seems that Doha was trying to provoke a deterioration in Lebanon's relations with Saudi Arabia, UAE, Bahrain and Kuwait in order to increase its own influence in the Mediterranean republic.

Keywords: GCC, Lebanon, G. Kordahi, Houthis, 2021-2022 diplomatic crisis.

Постановка проблеми. Це невелике дослідження присвячено дипломатичній кризі, що спалахнула у кінці жовтня 2021 р. між чотирма державами-членами РСАДПЗ (Королівством Саудівська Аравія, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Королівством Бахрейн та Еміратом Кувейт) з одного боку і Ліванською Республікою з іншого. Колізії зазначеної події вже встигли знайти відображення у низці аналітичних нарисів, що протягом останнього часу з'явилися у інтернет-просторі. Зокрема, з мого погляду, заслуговують на увагу 3 публікації, викладені на близькосхідній сторінці солідного інтернет-порталу: «Carnegie Endowment for International Peace». Першою з них стала стаття А. Нагі «Beirut for Ma'rib?», у якій простежується зв'язок між вищезгаданою дипломатичною кризою й активізацією єменських хуситів [1]. Згодом на цьому ж порталі з'явилися два аналітичні нариси М. Янга; у першому з них: «Enemies of the Good» надається позитивна оцінка посередницькій діяльності президента Франції Е. Макрона (див. нижче) [2], у другому – «Saad al-Hariri Has Announced His Withdrawal From Politics» здійснюється спроба віднайти спільний знаменник між зазначеною кризою і відмовою від політичної діяльності ліванського экс-прем'єра С. Харірі [3]. Окрім цього, наш сюжет став одним з епізодів жорсткого антисаудівського памфлету: «Yémen, Arabie saoudite, Liban : Pour qui sonne le glas ?», котрий розмістив на власній веб-сторінці його автор Р. Наба.

Виклад основного матеріалу статті. Арабські країни Перської затоки і Ліванську Республіку поєднують тривалі багатопланові зв'язки. У їх основі лежать чинники економічного, політичного, етнічного, релігійного та культурного характеру. З-поміж країн затоки у цьому плані чільне місце займають держави – члени РСАДПЗ. Перш за все, йдеться про Саудівську Аравію і Катар. Проте у цьому зв'язку також слід згадати Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт і Бахрейн¹.

1 Оман, з огляду на його специфіку, підтримує з Ліванською Республікою менш активні контакти.

Варто хоча б зазначити, що відповідно з Саудівською Аравією і Катаром безпосередньо пов'язані два важливі політичні документи, котрі на сьогоднішній день визначають внутрішньополітичний клімат Лівану. Першим з них є Хартія національної згоди, підписана ліванськими парламентаріями 22 жовтня 1989 р. у саудівському Таїфі [5; 6, с. 109–129; 7, с. 155–158], другим – угода (по суті – домовленість), підписана лідерами політичних еліт країни кедрів 21 травня 2008 р. у катарській Досі [8; 9, с. 137–140; 10, с. 121–122]. Також дуже промовисто виглядає той факт, що два колишні прем'єр-міністри Лівану, Рафік аль-Харірі і його син Саад, отримали саудівське громадянство [11, р. 249; 9, с. 240]. Зрештою, значною мірою завдяки офіційним і неофіційним діям Ер-Ряду, Ліванська республіка після завершення громадянської війни 1975-1990 рр. змогла уникнути інкорпорації до складу Сирії [пор.: 12; 9, 84–85, 87–90, 110–112].

Дуже вагомим стала й економічна допомога, з різним ступенем інтенсивності надана Лівану низкою країн-членів РСАДПЗ протягом останніх десятиліть. При цьому, якщо раніше чільне місце з-поміж країн-донорів займали Саудівська Аравія і ОАЕ [7, с. 160–162], то на сьогоднішній день вони відступили на задній план, віддавши першість у цьому питанні Катару [13; 7, с. 161, прим. 25]². Також у контексті економічних зв'язків членів РСАДПЗ з Ліваном слід вказати ще на два моменти. По-перше, йдеться про важливу роль, яку відіграє експорт до країн Затоки ліванських фруктів; по-друге – про більш, ніж 400 тисяч ліванських заробітчан (як носіїв дешевої робочої сили, так і висококваліфікованих фахівців), котрі працюють у країнах-членах РСАДПЗ [14].

До числа подібних гастарбайтерів свого часу належав і ключовий персонаж сюжету, що ліг в основу цієї публікації. Мається

2 Доволі значна втрата інтересу до ліванських справ з боку Саудівської Аравії й ОАЕ пояснюється істотним посиленням в країні кедрів впливу ворожої до сунітських монархій Перської затоки радикальної шіїтської організації Хезболла й істотним зменшенням залежності володарів зазначених монархій від ліванських банківських послуг [10, с. 126; 18, р. 13; 19; 7, с. 161, прим. 25].

на увазі відомий ліванський шоумен Дж. Аль-Кордахі. Цей колоритний телеведучий християнського віросповідання, відомий незмінною симпатією до сирійського режиму Б. аль-Асада і відвертим захопленням Хезболлою [15; 16], з подачі просирійської християнської партії Марата [пор.: 7, с. 158] зайняв посаду міністра інформації у створеному 10 вересня 2021 р. уряді Н. Мікаті [17]. Приблизно за місяць до призначення Дж. аль-Кордахі дав скандальне інтерв'ю катарському офіційному каналу аль-Джазіра. У цьому інтерв'ю він дуже гостро засудив бойові дії, що веде військова коаліція на чолі із Саудівською Аравією проти Єменської шийтської меншини, т. зв. Хуситів [20; 21]³, котрі захопили більшу частину країни зі столицею, Саною, включно [22, с. 272–318]. Зазначене інтерв'ю було оприлюднено лише 26 жовтня [16; 19], і викликало неабиякий міжнародний скандал, котрий зрештою перетворився на серйозну дипломатичну кризу у відносинах між Ліванською Республікою і РСАДПЗ.

Першою на скандальну телепередачу відреагувала Саудівська Аравія. Оголосивши Дж. Кордахі знаряддам всесильної у Лівані Хезболли і нагадавши керівництву країни кедрів про попередній скандал, пов'язаний з ліванською контрабандою наркотиків⁴, Ер-Ріяд підтвердив свою відмову від імпорту ліванської продукції, викликав саудівського посла у Лівані для термінових консультацій і висловив ліванському послу в Ер-Ріяді рішучий протест. Майже одночасно зі своїм старшим партнером рішення про подібне відкликання власного посла з Бейрута прийняли й ОАЕ. Також Емірати та Кувейт висловили протест акредитованим у цих країнах головам ліванських дипломатичних місій. У свою чергу, відповідь офіційного Бейрута носила половинчастий характер. Н. Мікаті разом з президентом країни М. Ауном в один голос дистанціювалися від заяв Дж. Кордахі і засвідчили

3 У цьому контексті варто мати на увазі, що сам Катар, хоча й увійшов до зазначеної коаліції у 2015 р., проте вже у 2017 р. офіційно її полишив [22, с. 274].

4 Йдеться про скандал, що спалахнув у квітні 2021 р. з приводу вилучення саудівськими прикордонниками більш, ніж 5 млн. таблеток каптагону, схованих у партії ліванських гранатів [21].

надзвичайну зацікавленість Ліванської Республіки у збереженні дружніх відносин з арабськими країнами Затоки. Разом з цим, з огляду на острах перед можливістю виникнення урядової кризи, інспірованої Хезболлою, жоден з них не підняв питання стосовно примусової відставки неполіткоректного міністра. Зі свого боку, Дж. Кордахі наголошував, що відповідні заяви були зроблені ним до набуття міністерського статусу, відмовляючись на цій підставі як приносити офіційні вибачення, так і добровільно піти у відставку [23; 24; 25].

Наслідки вищезазначеної позиції ліванських офіційних кіл були блискавичними й цілком очікуваними. 29 жовтня Саудівська Аравія розірвала дипломатичні відносини з Ліваном. У знак солідарності з Саудівською Аравією, дипломатичні відносини з Ліванською Республікою розірвали Бахрейн, Кувейт і ОАЕ. Катар і Оман не приєдналися до політичного демаршу вищезазначених країн. Вони обмежилися висловленням занепокоєння щодо наявної ситуації й засудженням дій Дж. Кордахі у межах резолюції, прийнятої РСАДПЗ [21; 25; 26].

Разом з цим, політичною площиною реакція країн-членів РСАДПЗ не обмежилася. Саудівська Аравія, ОАЕ і Бахрейн фактично заборонили своїм громадянам перебування у Лівані [23; 26; 27]. Окрім цього, Ліван отримав чіткі, хоча й неофіційні сигнали щодо можливості негативного відображення дипломатичної кризи на становищі ліванських гастарбайтерів у країнах Затоки [28; 29; 30].

Відчайдушні спроби офіційного Бейрута залагодити ситуацію більш, ніж протягом місяця не приносили очікуваних результатів. Зокрема, до таких спроб слід віднести наступні: намагання Н. Мікати знайти спільну мову з представниками урядів країн регіону і залучити до розв'язання проблеми європейських політичних лідерів у кулуарах кліматичного саміту ООН COP26 [31; 32], звернення за посередництвом до Ліги арабських держав [33], зусилля по розвитку попередньо задекларованих катарських ініціатив щодо врегулювання дипломатичного конфлікту [33; 34] і

наївні кроки у напрямку трактування на власну користь оманського нейтралітету [35].

Лише на початку грудня відбувся позитивний дипломатичний прорив. Це сталося завдяки прямому втручання президента Франції Е. Макрона під час його дводенного візиту до Перської затоки. З огляду на наполягання президента Франції, 3 грудня Дж. Кордахі подав у відставку [36]; а вже 4 грудня за його ж посередництва відбулася конструктивна телефонна розмова між спадкоємцем саудівського престолу Мохаммедом бін Салманом і Н. Мікаті [37].

Хоча на момент підготовки цієї публікації повернення послів до Бейрута, Ер-Ріяда, Абу-Дабі, Манами й Ель-Кувейта ще не відбулося, проте ситуація виглядає дуже обнадійливою. На це вказує низка симптомів і тенденцій, що мали місце протягом грудня 2021 – січня 2022 рр. Серед них: швидке й безболісне врегулювання додаткового загострення стосунків з Бахрейнном навколо антикоролівських заяв, зроблених з території Лівану бахрейнською дисидентською шиїтською організацією Аль-Вефак [38]; підготовка офіційного візиту до Бейрута голови кувейтського МЗС А.Н. аль-Мохаммеда ас-Сабаха [39], який зрештою відбувся 22–23 січня 2022 р. [40]; відсутність осуду ліванського керівництва і самої республіки з боку відкликаного саудівського посла в Лівані В. Бухарі після чергових випадів проти королівства лідера Хезболли Х. Насралли⁵ [41]⁶; поблажливе ставлення ОАЕ (у минулому найгострішого критика позиції офіційного Бейрута по виступу Дж. Кордахі⁷) на курйоз, який стався під час урочистого відкриття прем'єр-міністром Лівану Н. Мікаті нової бейрутської ковідної лікарні, спонсованої Еміратами [42], а саме: помилкове розміщення поряд з ліванським прапором прапору Кувейту замість еміратського [43].

5 Йдеться про гострі антисаудівські пасажі, що містилися у телеінтерв'ю Х. Насралли від 3 січня 2022 р. [44].

6 При цьому, В. Бухарі наголосив на державних гарантіях безпеки ліванської діаспори [41].

7 На початку листопада 2021 р. ОАЕ навіть заявили про продаж будівлі свого посольства у Бейруті [45].

Бурхлива, можливо навіть дещо асиметрична, реакція Саудівської Аравії та її союзників з числа членів РСАДПЗ по антихуситській коаліції є цілком зрозумілою⁸. З оприлюдненням скандального інтерв'ю Дж. Кордахі співпав черговий успішний наступ хуситів, котрі між іншим користуються всебічною, зокрема військовою, підтримкою Хезболли [1]. Разом з цим, не викликає подиву й той факт, що перший офіційний візит до Лівану після початку кризи здійснив міністр закордонних справ Кувейту. Як і у випадку з антихуситською коаліцією [пор.: 22, с. 274], ця країна, за першої ліпшої нагоди, побажала виступити не стільки учасником конфлікту, скільки миротворцем. Також, цілком очікуваною виявилась обережна позиція Оману. Ця досить екзотична країна, що сповідує малопоширений напрям ісламу, ібадізм, протягом кількох років позиціонує себе як нейтральний посередник у конфлікті між хуситами та очолюваною Саудівською Аравією сунітською Коаліцією [22, с. 274; 1; пор.: 46, с. 290, 333–334].

Більш цікавою, з моєї точки зору, виглядає позиція Катару. У цьому контексті, перш за все, слід мати на увазі, що Аль-Джазіра знаходиться під фактичним контролем володаря країни, еміра Таміма бін Хамада Аль Тані [пор.: 22, с. 24; 46, с. 290, 333], чий батько був засновником цієї медіа-компанії [47]⁹. Таким чином, за бажанням місцевих владних кіл оприлюднення виступу Дж. Кордахі, котрий на той момент більш ніж півтора місяці займав посаду міністра [15; 17], з легкістю можна було заборонити й тим самим уникнути дипломатичної кризи. Проте, цього не сталося. Також Катар, попри обіцяне Лівану посередництво [33], зрештою, залишився осторонь [33; 34].

Така бездіяльність офіційної Дохи дозволяє припустити, що оприлюднення вищезгаданого інтерв'ю виглядає як навмисна провокація. Її метою може виступати бажання амбіційної ма-

8 До речі, цікаво, що інші члени коаліції [пор.: 22, с. 274], по суті, залишили інцидент з Дж. Кордахі поза увагою.

9 Навіть саме керівництво Аль Джазіри, демонстративно декларуючи незалежну політику компанії, вказує на її часткове державне фінансування [48].

ленької держави поширити існуючу тріщину у відносинах між іншими сунітськими членами РСАДПЗ і Ліваном (див. вище) за- для посилення власного впливу у середземноморській республіці. Тим більше, що Катар має для цього досить непогані шанси, обумовлені суттєвою його допомогою ліванській армії [13; 7, с. 161, прим. 25]¹⁰ і доволі виваженими стосунками з покровителем Хезболли – Іраном [9, с. 136–140; 46, с. 290, 333].

Таким чином, дипломатична криза 2021-2022 рр. вже вкотре відобразила розбіжності, що існують між державними інтересами окремих країн-членів РСАДПЗ¹¹.

Використані джерела і література

1. Nagi A. Beirut for Ma'rib? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/85731>
2. Young M. Enemies of the Good. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/86028>
3. Young M. Saad al-Hariri Has Announced His Withdrawal From Politics. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/86243>
4. Naba R. Yémen, Arabie saoudite, Liban : Pour qui sonne le glas ? *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/yemen-arabie-saoudite-liban-pour-qui-sonne-le-glas/>
5. The Taif Agreement. URL: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf
6. Скороход Ю.С. Діяльність міжнародних міждержавних організацій із врегулювання ліванського конфлікту : навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 207 с.
7. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. Проблеми всесвітньої історії. 2021. № 3. С. 151–171.
8. The Doha Agreement. *Letter dated 22 May 2008 from the Permanent Observer of the League of Arab States to the United Nations addressed to the President*

10 Не варто забувати, що останні три президенти країни кедрів вийшли з числа командуючих ліванською армією [9, с. 86–87, 139, 176].

11 У цьому контексті, слід згадати, що протягом останніх років той же Катар двічі ставав об'єктом дипломатичного й економічного бойкоту з боку низки інших держав-членів РСАДПЗ на чолі із Саудівською Аравією [22, с. 23–25; 46, с. 290, 333].

- of the Security Council. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S2008392.pdf>
9. Кузнецов А.А. Политический процесс в Ливане на рубеже XX-XXI веков. М.: Институт Ближнего Востока, 2017. 224 с.
 10. Воробьев С.А. Кризисы в Ливане: история и современность. Международная жизнь. 2020. № 6. С. 112–127.
 11. el-Husseini R. Lebanon: Building Political Dynasties. *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change* / ed. V. Perthes. Boulder, 2004. P. 239–266.
 12. Naba R. Walid Joumblatt, Requiem pour un saltimbanque. *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/liban-walid-joumblatt-requiem-pour-un-saltimbanque>
 13. Qatar to provide aid for Lebanese troops as crisis deepens. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/7/qatar-to-provide-aid-for-lebanese-troops-amid-economic-crisis>
 14. Gulf countries are the “first lever of growth” for the Lebanese economy - survey. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/gulf-countries-are-the-first-lever-of-growth-for-the-lebanese-economy-survey/>
 15. Who is Lebanon’s TV star-turned-minister George Kordahi? *The National News*. URL: <https://www.thenationalnews.com/mena/lebanon/2021/09/13/who-is-lebanons-tv-star-turned-minister-george-kordahi/>
 16. Fouad L. Who Wants to be a Lebanese Minister?: 6 times when George Kordahi’s opinions caused backlash. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1928806/media>
 17. Who is in the new Lebanese Cabinet? *The National News*. URL: <https://www.thenationalnews.com/mena/lebanon/2021/09/10/who-is-in-the-new-lebanese-cabinet/>
 18. It’s Now or Never: Lebanon Policy Conference Key Takeaways. Middle East Institute. 2021. 25 p. URL: <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-06/It%27s%20Now%20or%20Never%20-%20Lebanon%20Conference%20Policy%20Booklet.pdf>
 19. Young M. Why Beirut Beckons. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/8440456/>
 20. Lebanese media minister George Kordahi stirs controversy yet again by defending Houthis. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%BB/19560>
 21. Chehayeb K. Lebanese minister’s Yemen comments further strain ties with GCC. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/29/lebanese-ministers-comments-further-strains-ties-with-gcc>
 22. Сарабьев А.В. (от. ред.) Ближний Восток в поисках политического будущего. Коллективная монография. М.: Институт востоковедения РАН, 2019. 482 с.

23. Houssari N. Pressure mounts for removal of Lebanese information minister over Gulf row. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1958886/middle-east>
24. Yemen comments put fresh strain on Lebanon's Gulf ties. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/lebanon-pm-says-ministers-criticism-saudi-is-not-govt-position-2021-10-27/>
25. Lebanese president says he wants 'best relations' with Saudis. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/30/lebanese-president-says-he-wants-best-relations-with-saudis>
26. Chehayeb K. Saudi Arabia, Bahrain expel Lebanese ambassadors. *Business and Economy News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/economy/2021/10/29/saudi-arabia-bans-imports-from-lebanon-expels-ambassador>
27. Bahrain urges its citizens to leave Lebanon amid row. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1960246/middle-east>
28. What damages does the recent crisis' aftermath affect Gulf's residing Lebanese? *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/what-damages-does-the-recent-crisis-aftermath-affect-gulfs-residing-lebanese/>
29. Saudi signals a partial deportation of the Lebanese if Zaki's mission fails. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/saudi-signals-a-partial-deportation-of-the-lebanese-if-zakis-mission-fails/>
30. Interior Minister warns about delaying settlement of Gulf crisis. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/interior-minister-warns-about-delaying-settlement-of-gulf-crisis/>
31. PM Mikati discusses Gulf crisis with Qatar's Emir, Kuwait's PM. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/pm-mikati-discusses-gulf-crisis-with-qatars-emir-kuwait-pm/>
32. Houssari N. Mikati fears slippery slope if Lebanese-Saudi crisis is not resolved. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1959506/middle-east>
33. Shaheen S. Before sending its Foreign Minister, Qatar would assess Zaki's endeavors. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/opinions/before-sending-its-foreign-minister-qatar-would-assess-zakis-endeavors/>
34. Lebanon's president in Qatar for talks over Gulf crisis. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1977426/middle-east>
35. Foreign Ministry called on everyone to restraint and work to avoid escalation. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/foreign-ministry-called-on-everyone-to-restraint-and-work-to-avoid-escalation/>
36. Houssari N. Information minister resigns from Lebanon government. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1980101/middle-east>
37. Saudi crown prince, French president, and Lebanese PM hold telephone call. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1980696/saudi-arabia>
38. Chehayeb K. Lebanon to deport members of banned Bahraini group Al-Wefaq.

- News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/15/lebanon-set-to-deport-non-lebanese-members-of-bahrain-opposition>
39. A close Gulf visit to Lebanon. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/a-close-gulf-visit-to-lebanon/>
 40. Houssari N. Kuwait FM: Lebanon 'should not be platform for aggression'. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2010301/middle-east>
 41. Saudi-Lebanese relations too deep to be hurt by 'irresponsible statements': Envoy. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1999621/saudi-arabia>
 42. Mikati during the inauguration of an Emirati field hospital: The UAE's interest in Lebanon must not be overlooked. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/mikati-during-the-inauguration-of-an-emirati-field-hospital-the-uaes-interest-in-lebanon-must-not-be-overlooked/>
 43. After replacing the Emirati flag of the with the Kuwaiti flag, Presidency of the Council of Ministers apologizes. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/after-replacing-the-emirati-flag-of-the-with-the-kuwaiti-flag-presidency-of-the-council-of-ministers-apologizes/>
 44. Chehayeb K. Hezbollah's Hassan Nasrallah accuses Saudi Arabia of 'terrorism'. *Hezbollah News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/3/hezbollahs-nasrallah-accuses-saudi-arabia-of-terrorism>
 45. High-ranking Emirati source: Emirati Embassy in Lebanon, up for sale. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/high-ranking-emirati-source-emirati-embassy-in-lebanon-up-for-sale/>
 46. Труевцев К.М. Глобализация и арабский мир: до и после двух волн турбулентности. М.: Институт востоковедения РАН, 2020. 370 с.
 47. Хамад бін Халіфа Аль Тані. Вікіпедія.
 48. About Us. *Today's latest from Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/about-us>